

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені Володимира Винниченка**

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ПРАВА»

(назва навчальної дисципліни)

підготовки **магістра**

(назва рівня вищої освіти)

спеціальність/напрямок **081 Право**

(шифр і назва спеціалізації)

спеціалізація

(шифр і назва спеціалізації)

освітня програма **Право**

(назва)

(шифр за ОПІ: ПП НД/ОК 2.1.1.6)

2018 рік

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Рябовол Л. Т., професор кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права, доктор педагогічних наук, професор.

Обговорено та рекомендовано до затвердження вченою радою факультету «30» серпня 2018 року, протокол №1

Голова вченої ради факультету Філоретова Л.М.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права

Протокол № 1 від «28» серпня 2018 року

Завідувач кафедри Соболь Є.Ю.
(підпис) (прізвище, ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії права» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності «081 Право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є право як специфічносоціально обумовлене явище, атрибутивно пов'язане з людиною.

Міждисциплінарні зв'язки. Базою для засвоєння положень курсу «Актуальні проблеми теорія права» є знання, засвоєні студентами у результаті вивчення на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти таких дисциплін, як: «Теорія держави і права», «Юридична деонтологія», «Конституційне право України», «Право Європейського Союзу» тощо. Дана дисципліна пов'язана з усіма дисциплінами циклу професійної та практичної підготовки.

Програма навчальної дисципліни складається з таких *змістових частин*:

Розділ 1. Вітчизняна загальнотеоретична юриспруденція: проблеми становлення.

Розділ 2. Специфіка права як соціального регулятора.

Розділ 3. Системність у праві. Система права, система законодавства, правова система як категорії загальнотеоретичної юриспруденції.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії права» є поглиблення теоретичних знань про природу, принципи і функції права та розвиток умінь, як інтелектуальних/когнітивних, так і практичних, необхідних і достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру у навчальній та професійній правничій діяльності

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні проблеми правової освіти» є:

- з'ясування особливостей сучасного етапу розвитку вітчизняної загальнотеоретичної юриспруденції;

- поглиблення знань про право, його ознаки, сутність, місце і роль у системі соціального регулювання, функції, принципи, специфіку правового регулювання;

- усвідомлення того, що «верховенство права» – цінність та основоположний правовий принцип;

- усвідомлення специфіки праворозуміння як соціально-правового феномену;

- поглиблення знань про систему права, систему законодавства, правову систему як категорії загальнотеоретичної юриспруденції;

- розвиток умінь аналізувати, систематизувати, узагальнювати теоретичний матеріал, робити презентації;

- розвиток вмінь здійснювати науковий пошук з проблематики курсу, виявляти і досліджувати актуальні проблеми теоретичного і практичного характеру, писати наукові тези / статті з актуальних питань курсу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

Інтегральна компетентність – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі права у процесі навчання та/або професійної діяльності, що передбачає застосування правових доктрин та принципів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов здатність;

Загальні компетентності:

- дослідницька компетентність – здатність: здійснювати самостійні наукові дослідження шляхом вивчення, опису, пояснення, прогнозування дійсності, висування гіпотез для розвитку теорії та отримання нових знань; формулювати, висловлювати, обґрунтовувати наукові позиції; дотримуватися вимог академічної доброчесності; виявляти прогалини у власних знаннях, самостійно оволодівати новими знаннями, усвідомлювати необхідність у навчанні протягом життя;

- креативність – здатність: проявляти творчий підхід в розробці ідей і досягненні цілей досліджень, навчання, професійної діяльності; мислити логічно, абстрактно, критично, робити аналіз, узагальнення, висновки, генерувати ідеї, формувати обґрунтовані судження, здійснювати вибір, приймати мотивовані й неупереджені рішення;

- робота в команді – здатність спільно вирішувати складні завдання, брати на себе відповідальність, лідерські навички;

- управлінська/організаційна компетентність – здатність: планувати та організовувати навчання і професійну діяльність, розподіляти час, розуміти важливість дедлайнів, працювати самостійно/ автономно, дисципліновано, добросовісно, пунктуально, відповідально, безпечно; адаптуватися і діяти в різних/нових ситуаціях, долаючи тиск, стрес (бути стресостійким), бути критичним і самокритичним, визнавати й виправляти власні помилки;

- комунікаційна компетентність – здатність: спілкуватися державною мовою усно і письмово; збирати інформацію, у т. ч., використовуючи сучасні інформаційні технології і бази даних, оцінювати достовірність інформації, проводити її аналіз, узагальнення, використовувати для вирішення завдань у навчанні та професійній діяльності; передавати/поширювати інформацію, презентувати у доступній формі, брати участь в аргументованій дискусії;

- міжособистісна/етична – здатність: цінувати й поважати різноманітність і мультикультурність, усвідомлювати рівні можливості й гендерні проблеми, визначати інтереси й мотиви поведінки інших осіб, діяти на основі етичних міркувань;

Спеціальні/фахові компетентності:

- спеціалізовані концептуальні знання про: основи теорії та філософії права, місце і роль юридичної науки у загальній системі знань про природу і суспільство; міжнародні стандарти прав людини, сутність і зміст Конвенції

про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ), прецедентну практику Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ); структуру і стандарти правничої професії, її роль у суспільстві щодо утвердження прав людини;

- спеціалізовані уміння/ навички: проводити наукові дослідження з проблематики предметної області ОПП, виявляти актуальні теоретичні і практичні питання; критично осмислювати й логічно розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують міждисциплінарних підходів, оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/ недостатньої інформації та/або суперечливих вимог; проводити правопросвітницьку роботу серед різних категорій населення;

- комунікація – здатність: конструктивно взаємодіяти, узгоджувати дії у процесі спільної діяльності під час навчання, виконання професійних обов'язків; використовувати державну мову в усній і письмовій формах для професійної комунікації, отримувати й використовувати правову інформацію;

- відповідальність та автономія – здатність: розробляти проекти й управляти ними, творчо застосовувати існуючі та/або генерувати нові правові ідеї, брати на себе ініціативу та відповідальність, бути наполегливим у досягненні поставленої мети; систематично підвищувати рівень професійної компетентності, у т.ч. самостійно, продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

1.4. Програмними результатами навчання є:

Соціально-гуманітарна ерудованість. Випускник/випускниця: розуміє, аналізує, коментує суспільно-правові процеси і явища на основі інформації, отриманої з різних джерел, формулює та висловлює обґрунтовані судження; дискутує на суспільно-правові теми, висловлює власні позиції, для належного обґрунтування яких використовує міждисциплінарні знання, переконливі аргументи, оцінює недоліки і переваги контраргументів;

Дослідницькі навички. Випускник/випускниця проводить науково-правові дослідження, визначає проблему, складає план, обирає адекватну методологію; дотримується академічної доброчесності; аналізує й узагальнює теорії, концепції, підходи, критично оцінює суперечливі наукові позиції, демонструє власне обґрунтоване бачення шляхів розв'язання проблеми, критично оцінює отримані результати, визначає перспективи подальшої розробки досліджуваної і дотичних тем;

Комунікація. Випускник/випускниця: вільно користується державною мовою під час усного й письмового професійного спілкування, доцільно і правильно використовує правничу термінологію; збирає матеріали з різних джерел, використовує інформаційні технології і бази даних для потреб професійної правничої діяльності; виступає перед аудиторією, викладає матеріал з професійних тем, розкриває зміст основних питань, демонструє їх розуміння;

Організація та самоорганізація у професійній сфері. Випускник/випускниця: усвідомлює необхідність у самовдосконаленні, систематично підвищує професійний рівень, бере участь (у т.ч. з власної

ініціативи) у конференціях, круглих столах, семінарах, стажуваннях; ефективно працює в команді за узгодженим планом;

Праворозуміння. Випускник/ випускниця: розуміє онтологічні, антропологічні, аксіологічні засадипоходження, сутності, призначення права, знає, аналізує, критично оцінює різні типи праворозуміння, усвідомлює важливість правових цінностей, принципів, як: правова держава, верховенство права, демократія, пріоритет прав людини, міжнародні стандарти прав людини, сталий розвиток; аналізує стан, проблеми і перспективи вітчизняної правової системи, розуміє і пояснює необхідність імплементації міжнародних європейських стандартів в національне законодавство, висловлює відповідні судження.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Розділ 1. Вітчизняна загальнотеоретична юриспруденція: проблеми становлення.

«Актуальні проблеми теорії права» як навчальна дисципліна. Загальна характеристика, мета і завдання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії права». Вимоги до знань та умінь студентів. Місце і роль навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії права» в системі підготовки кваліфікованого юриста. Предмет навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії права». Місце і роль навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії права» в системі юридичних навчальних дисциплін. Зв'язки навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії права» з іншими суспільно-гуманітарними навчальними дисциплінами. Мета й основні завдання, компетентності та програмні результати вивчення дисципліни. Зміст курсу «Актуальні проблеми теорії права».

Виникнення, розвиток і становлення «Теорії права» як науки і навчальної дисципліни. Виникнення теорії права. Сучасний етап розвитку вітчизняної загальнотеоретичної юриспруденції. Передумови сучасного етапу становлення загальнотеоретичної юриспруденції, що детермінують необхідність її оновлення/ модернізації. Чинники, які зумовлюють особливості сучасного етапу розвитку загальнотеоретичної юриспруденції. Чинники, які здійснюють позитивний вплив, відкривають можливості для оновлення вітчизняної загальнотеоретичної юриспруденції. Чинники, які здійснюють негативний вплив, стримують/ гальмують оновлення вітчизняної загальнотеоретичної юриспруденції. Тенденції розвитку сучасного правознавства. Становлення «Теорії права» (її предмета) як науки і навчальної дисципліни.

«Теорія права/ Актуальні проблеми теорії права» як наука і навчальна дисципліна: становлення предметно-функціонального поля. «Теорія права» як наука. Риси теорії права як науки: суспільна, юридична, загальна юридична,

вихідна, фундаментальна, методологічна, узагальнююча, прогностична наука. Мета і завдання теорії права як науки. Функції теорії права як юридичної науки. Групи функцій теорії права як науки: функції, виконувани юридичною наукою в цілому (пізнавальна (гносеологічна), евристична, аксіологічна, прогностична, практично-організаційна/ науково(практично)-прикладна, світоглядно-виховна); функції, властиві суто теорії права як науці, відображають особливості її наукового статусу та специфіку предмета (узагальнююча, інтегруюча/ системотвірна, методологічна).

Предмет «Теорії права/ Актуальні проблеми теорії права» як науки. Структурні компоненти предмета теорії права: сутність права і правових явищ, процесів; загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування права; категоріально-понятійний/ термінологічний апарат; концепції; теорії; тенденції; уявлення людей щодо правових відносин, явищ, процесів, а також частина суспільної й індивідуальної свідомості, що пов'язана з правом, особливості правової свідомості та правової культури. «Теорія права/ Актуальні проблеми теорії права» як навчальна дисципліна: предмет, мета і завдання, зміст.

Розділ 2. Право у системі соціального регулювання. Багатоаспектність права як передумова плюралізму праворозуміння.

Право як різновид соціальних норм та інституційне утворення. Поняття і властивості сучасного юридичного права: об'єктивність, нормативність, загальнообов'язковість, формальна визначеність; інтелектуально-, державно- та свідомо-вольовий характер; встановлення та/або санкціонування державною і забезпечення як державним примусом, так і внутрішніми переконаннями людей у соціальній цінності права й необхідності виконувати його вимоги; універсальність та системність; відповідність права ідеалам справедливості й свободи.

Принципи права як вихідні/ керівні ідеї, засадничі положення, які відіграють особливу роль у функціонуванні правової системи, визначають напрями її розвитку, а ступінь їх втілення є умовою її прогресивного поступу. Загальнолюдські / універсальні / основоположні принципи права та принципи права національних правових систем / правових сімей.

Сучасне юридичне право як інструмент досягнення соціального компромісу й забезпечення добробуту населення. Соціальна цінність права. Функції права як напрями розкриття його соціальної цінності. Групи функцій права: загально-соціальні / загальні (гуманістична, організаційна / організаторсько-управлінська, гносеологічна / пізнавальна, інформаційна / комунікативна, виховна, орієнтуюча, оціночна, безпекова); спеціально-юридичні / юридичні (регулятивна, охоронна).

Правове регулювання. Поняття правового регулювання. Правове регулювання і правовий вплив. Предмет правового регулювання. Методи, способи і типи правового регулювання. Стадії правового регулювання. Держава і правове регулювання. Способи впливу права на державу.

Верховенство права як цінність та основоположний правовий принцип. Історичні витоки ідеї верховенства права. Доктрина верховенства права. Принцип верховенства права в документах міжнародних організацій, актах Європейського Союзу, у практиці Європейського суду з прав людини.

Верховенство права як основоположний принцип правової системи України. Передумови конституційного закріплення принципу верховенства права в Україні (Декларація про державний суверенітет України; Акт проголошення незалежності України; Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України; Закон України «Про приєднання України до Статуту Ради Європи»). Закріплення у Конституції України принципу верховенства права та вимог, що впливають з нього. Верховенство права та правова держава: співвідношення понять. Принцип верховенства права та принцип верховенства закону: розмежування понять. Верховенство права у вітчизняній правничій доктрині та юридичній практиці.

Вимоги верховенства права. Проблема з'ясування змісту та систематизації вимог верховенства права. Загальна характеристика вимог верховенства права: визначальність невідчужуваних прав людини для діяльності держави; гарантування прав людини та основоположних свобод (визнання прав людини і основоположних свобод безпосередньо діючим правом); юридична визначеність; законність; пропорційність (дотримання справедливого балансу між інтересом суспільства та інтересом особи); обмеження обсягу дискреційних повноважень та контроль за діяльністю суб'єктів владних повноважень; справедливесудочинство; наявність та дотримання справедливих юридичних процедур у діяльності суб'єктів владних повноважень. Загальна характеристика інститутів та засобів, що забезпечують виконання вимог верховенства права. Невичерпність вимог принципу верховенства права як умов розвитку правової системи. Особливості реалізації вимог верховенства права у різних сферах: законодавчої, виконавчої, судової влади, в інших видах юридичної діяльності. Проблема вдосконалення засобів утвердження верховенства права в правовій системі України

Праворозуміння як соціально-правовий феномен. Праворозуміння як наукова проблема. Праворозуміння як категорія загальної теоретичної юриспруденції, історії права та порівняльного правознавства. Праворозуміння як категорія філософії права. Праворозуміння як системотвірний стрижень правосвідомості. Рівні праворозуміння: буденний (буденно-емпіричний), професійний, науковий (теоретичний). Основні концепції праворозуміння. Плюралізм праворозуміння як передумова його типологізації. Гносеологічні й потребні чинники плюралізму праворозуміння. Основні типи праворозуміння: природно-правове, позитивістське, соціологічне, інтегративне. Переваги й недоліки основних типів праворозуміння. Сучасне праворозуміння: проблеми, перспективи, тенденції розвитку (гуманізація,

універсалізація, ціннісно-нормативний та релігійний виміри праворозуміння). Комплементарно-цілісна концепція праворозуміння Г. Лук'янової.

Розділ 3. Системність у праві. Система права, система законодавства, правова система як категорії загальнотеоретичної юриспруденції.

Система права як категорія загальнотеоретичної юриспруденції. Риси системи права: єдність, узгодженість, диференціація та інтеграція, об'єктивність та суб'єктивність, стабільність і динамізм. Структура системи права: суб'єкт права, норма права, інститут права, підгалузь права, галузь права (фундаментальні, спеціальні). Підсистеми права: матеріальне та процесуальне право; приватне та публічне право. Сучасні наукові підходи до структурування системи права та характеристики її складників.

Система законодавства як категорія загальнотеоретичної юриспруденції. Сучасне розуміння джерел права. Джерела права з позицій позитивістського та природно-правового розуміння права. Класифікація джерел права. Нормативно-правовий акт як одне з основних джерел права у світі, його ознаки й переваги. Система нормативно-правових актів. Вертикальна (ієрархічна) та горизонтальна (галузева) структура системи нормативно-правових актів. Правовий звичай як джерело права: поняття й особливості. Можливість застосування правового звичаю у правовій системі України. Специфіка нормативного договору як джерела права та галузі вітчизняного права, в яких він може застосовуватися. Судовий прецедент як джерело права. Судовий прецедент як джерело права в Україні. Рішення Європейського суду з прав людини як судовий прецедент і джерело права в Україні. Судова практика та її значення у нормативному регулюванні. Правова доктрина як джерело права. Джерела права і канонічне право (церковні статuti та звичаї). Інші джерела права в сучасному світі: «м'яке право», правова практика, корпоративні норми.

Правова система як категорія загальнотеоретичної юриспруденції. Поняття та ознаки правової системи. Структура правової системи як стійка єдність її елементів у їхніх взаємозв'язках та взаємовідношеннях. Право як ядро і нормативна основа правової системи. Праворозуміння як концептуальний фундамент правової системи. Елементи правової системи: система права, система законодавства, правові принципи, правові відносини, правова культура, юридична практика, юридичні установи, юридична техніка, юридичні терміни, правова політика й ідеологія, правосвідомість і правова культура, юридична наука й освіта тощо. Статичні й динамічні компоненти правової системи. Підходи зарубіжних вчених до структурування правової системи. Функції правової системи як напрями розкриття її соціального призначення. Інформаційна/ комунікативна, орієнтаційна, праворегулятивна (регулятивно-статична, регулятивно-динамічна), охоронна, інтегративна та ін. функції правової системи.

Класифікація / типологія правових сімей / груп. Правова сім'я / група як сукупність національних правових систем, які мають спільні риси, що

проявляються в єдності закономірностей розвитку та функціонування права, домінуванні певних джерел права та правових ідей, схожості правових категорій і понять. Національно-історичні, техніко-юридичні та конкретно-географічні критерії класифікації правових систем. Основні види правових сімей: англо-американська, романо-германська, змішана, релігійна, соціалістична, традиційного та звичаєвого права. Глобалізація як умова формування загальноцивілізаційної, загальнокультурної основи правових сімей, причина їх зближення. Вітчизняна правова система: проблеми, перспективи, напрями удосконалення.

3. Рекомендована література

Основна

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Актуальні питання загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.; За ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2012. 396 с.
3. Волинка К. Г. Теорія держави і права : Навч. посіб. К. : МАУП, 2003. 240 с.
4. Загальна теорія держави і права : Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
5. Загальна теорія права : Підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. К. : Ваіте, 2015. 392 с.
6. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави та права : Підручник. К. : Кондор, 2005. 609 с.
7. Котюк В. О. Основи держави і права : навч. посіб. / 3-тє вид., доп. і перероб. К. : Атіка, 2001. 432 с.
8. Оніщенко Н. М. Лекція професора Н. Оніщенко: «Правова система як об'єкт пізнання загальнотеоретичної юриспруденції». *Право України*. 2012. № 1-2. С. 258–272.
9. Рабінович П. М. Основизагальної теорії держави та права : навч. посіб. К., 2007. 192 с.
10. Саміло Г. О. Актуальні проблеми теорії права : Навчальний посібник. Запоріжжя: Просвіта, 2014. 216 с.
11. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. [пер. з рос.]. Харків : Консум, 2011. 656 с.
12. Сухонос В. В. Теорія держави і права : підручник. Суми : Університетська книга, 2014. 544 с.
13. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / С. В. Бобровник, В. С. Журавський, О. Л. Копиленко та ін.; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
14. Теорія держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / авт.-упоряд. М. В. Кравчук. К. : Атіка, 2003. 288 с.

Допоміжна

15. Алаїс С. І. Проблема праворозуміння в основних школах права: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2003. 20 с.
16. Алексеев С. С. Теория права. М.: Издательство БЕК, 1995. 320 с.
17. Бачинін В. А., Журавський В. С., Панов М. І. Філософія права: підручник для юрид. спец-тей вищих навч. закладів. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 472 с.
18. Бігун В. С. Людина в праві: аксіологічний підхід : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 «Філософія права». К., 2004. 19 с.
19. Братасюк В. М. Правова реальність як форма прояву інтелектуальної традиції епохи (на матеріалах романо-германської правової сім'ї) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. К., 2005. 190 с.
20. Гетьман-П'ятковська І. А. Право та мораль: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодії: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2007. 22 с.
21. Гусарев С. Д., Олійник А. О., Слюсаренко О. Л. Теорія права і держави : навч. посібник. К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 270 с.
22. Дія права: інтегративний аспект : монографія / відп. ред. Н. М. Оніщенко. К. : Юридична думка, 2010. 360 с.
23. Дудаш Т. І. Праворозуміння: герменевтичне дослідження: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2008. 20 с.
24. Дудченко В. В. Традиція правового розвитку: плюралізм правових вчень: монографія. Одеса: Юридична література, 2006. 302 с.
25. Кравець В. М. Типи праворозуміння як методології основних філософсько-правових дискурсів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.12. К., 2003. 16 с.
26. Кучук А. М. Основи теорії правового поліцентризму : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ ; Літера ЛТД, 2017. 312 с.
27. Кацавець Р. С. Правова культура юриста. : навч. посіб. К. : Алерта, 2017. 132 с.
28. Кельман М. С. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку : автореф. дис. докт. юрид. наук : 12.00.01. К., 2013. 42 с.
29. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави та права : Підручник. К. : Кондор, 2005. 609 с.
30. Керимов Д. А. Методология права: Предмет, функции, проблемы философии права. 6-е изд. М. : Изд-во СГУ, 2011. 452 с.
31. Ковальський В. С. Охоронна функція права : монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 336 с.
32. Лук'янова Г. Ю. Комплементарно-цілісна концепція право-розуміння (аспекти загальної теорії): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2013. 21 с.
33. Луцький Р. П. Теоретико-правові засади формування та розвитку сучасного позитивного права: дис. ...доктора юрид. наук: спец. 12.00.12. Київ, 2017. 490 с.

34. Малишев Б. В. Правова система (телеологічний вимір) : Монографія. К. : «ВД «Дакор», 2012. 364 с.
35. Національні тенденції та міжнародний досвід сучасного праворозуміння: монографія / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук та ін.; за заг. ред. Н. М. Оніщенко. К.: Юридична думка, 2013. 480 с.
36. Оборотов Ю. М. Традиції та новації у правовому розвитку: монографія. Одеса: Юридична література, 2006. 160 с.
37. Оніщенко Н. М. Правова система : проблемна теорія : Монографія. К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 352 с.
38. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні : Монографія. К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 132 с.
39. Оніщенко Н. М., Пархоменко Н. М. Соціальний вимір правової системи : реалії та перспективи : Монографія / Відп. ред. Ю. С. Шемшученко. К. : Вид-во «Юридична думка», 2011. 176 с.
40. Плавич В. П. Проблеми сучасного праворозуміння. Теоретико-методологічний та філософсько-правовий аналіз: монографія. Одеса: Астропринт, 2011. 228.
41. Правова система України: історія, стан та перспективи розвитку у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 1 : Методологічні та інформаційно-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. 728 с.
42. Правові системи сучасності : навч. посіб. для магістрів права / відп. ред. Ю. С. Шемшученко. К., 2012. 492 с.
43. Теорія держави та права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
44. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
45. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ. безпеки/ О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна та ін. ; за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 332 с.
46. Теорія держави і права: навч. посіб. / С. К. Бостан, С. Д. Гусарєв, Н. М. Пархоменко та ін. К.: Академія, 2013. 348 с.
47. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації : антропологічний вимір Х. : Право, 2011. 552 с.
48. Харитонова О. І., Харитонов Є. О. Порівняльне право Європи. Основи порівняльного правознавства : європейські традиції. 2-ге вид. Х., 2006. 624 с.
49. Хаустова М. Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Х., 2005. 199 с.
50. Шелестов К. О. Домінуюче праворозуміння у функціонуванні правових систем: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.12. Одеса, 2010. 21 с.

51. Шемшученко Ю. С. Теоретичні та практичні проблеми розвитку правової системи України. Вибране. К., 2005. 592 с.

Інформаційні ресурси

www.nbuv.gov.ua	Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського
www.britannica.com	Он-лайн енциклопедія «Британіка»
www.uk.wikipedia.org	Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання – усні та письмові опитування, виконання тестових завдань, написання рефератів, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, розробка презентацій, написання тез/статей тощо.